

دنیای ناشناخته‌ی هخامنشیان

داریوش احمدی

نشر جوانه نوس

۱۳۸۷

سرشناسه: احمدی، داریوش؛ ۱۳۵۸
عنوان و پدیدآور: دنیای ناشناخته‌ی هخامنشیان / داریوش احمدی.
مشخصات نشر: تهران: جوانه توس؛ ۱۳۸۷
مشخصات ظاهری: ۱۸۴ ص: مصور، جدول.
شابک: 978-964-96524-7-4
یادداشت: فیا
یادداشت: کتابخانه
موضوع: ایران - تاریخ - هخامنشیان، ۳۳۰ - ۵۵۸ ق.م.
رده‌بندی کنگره: ۹۳ د الف / DSR۲۱۹
رده‌بندی دیویی: ۹۵۵/۰۱۴
شماره کتابخانه ملی: ۴۴۲۶۷-۸۵ م

- دنیای ناشناخته هخامنشیان
 داریوش احمدی
 شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
 چاپ دوم، ۱۳۸۷
 چاپ و صحافی: پردیس دانش
 نشر جوانه توس. تلفن: ۶۶۹۷۰۶۷۷. پست الکترونیک: info@javaneetoos.com
 قیمت: ۲۸۰۰ تومان

978-964-96524-7-4

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۶۵۲۴-۷-۴

فهرست

- پیش‌گفتار ۷
- جایگاه داریوش بزرگ در تاریخ و اساطیر ایران ۱۱
- آتوسا، شهبانوی پارسی ۲۷
- آرسس، شهریار گمنام ۴۱
- ایزدبانوی آناهیتا در عصر هخامنشی ۴۹
- آسیای مرکزی و سرزمین‌های شرقی در عصر هخامنشی ۵۷
- آموزش و پرورش در عصر هخامنشی ۷۱
- مروری بر هفت لوحه از الواح ایلامی تخت جمشید ۷۷
- قوم پارس، دروغی در دل تاریخ؟! ۹۹
- بازرگانی در عصر هخامنشی ۱۲۱
- دین زرتشتی در عصر هخامنشی ۱۲۹
- طبقات اجتماعی در عصر هخامنشی ۱۳۵
- ثبت اسناد در عصر هخامنشی ۱۴۳
- نامه‌نگاری در عصر هخامنشی ۱۴۹
- هخامنشیان و تورات ۱۵۵
- گنومات ۱۶۳
- نمایه ۱۷۳

پیش‌گفتار

عصر هخامنشیان بی‌گمان یکی از مهم‌ترین، سرنوشت‌سازترین، و پیچیده‌ترین بُره‌های تاریخ ایران است. دانسته‌های ما از این دوران بر منابعی پُرشمار، اما بسیار پراکنده استوار است، که هر یک از وجهی و مبتنی بر پس‌زمینه‌هایی، آگاهی‌هایی را درباره‌ی تاریخ هخامنشیان ارائه می‌دهند. اما دریغ که سهم منابع بومی (مشخصاً پارسی) در این امر بسیار اندک است، چرا که عمومی و همگانی نبودن فن نگارش و کتابت در میان ایرانیان باستان و نیز آسیب‌های ناشی از تاراج‌های بیسای این سرزمین، موجب برجای ماندن آثار مکتوب کم‌شماری از ایران باستان شده است. اگرچه گوناگونی و پراکندگی منابع موجود (اعم از آثار نویسندگان یونانی، اسناد دیوانی تخت جمشید، اسناد تجاری، معاهداتی و معاملاتی بابلی، کتیبه‌های شاهانه‌ی هخامنشی، اشارات عهد عتیق، و ...) مانع از ارائه‌ی تصویری کامل و فراگیر و رسا از جوانب مختلف تاریخ هخامنشیان (یعنی، سیاست، جامعه، دین، اقتصاد، و ...) می‌شود و گوشه‌های همچنان تاریک و ناشناخته‌ای را در دنیای پهناور هخامنشیان به جای می‌گذارد، اما با کنار هم نهادن همه‌ی این اسناد و تلاش برای تکمیل و تصحیح انتقادی و خردگرایانه‌ی منابع شرقی با منابع غربی، و عکس آن، می‌توان همین گوشه‌ها و زوایای تاریک و ناشناخته را نیز تا حدی روشن ساخت. پیدا است که اتکا و اعتنای بیش از حد و نامعقول به یک گروه از

اسناد (مثلاً مدارک یونانی) موجب گمراهی مورخ و سوق یافتن او به استنتاج‌هایی دور از حقیقت، جانب‌دارانه و حتا مغرضانه می‌شود.

اما از سوی دیگر، در ایران باستان، مرز باریکی میان تاریخ و اسطوره وجود داشته است؛ در این اعصار، چه بسیار اسطوره‌هایی که به تاریخ مبدل گردیده و چه بسیار تواریخی که به اسطوره تبدیل شده‌اند. بنابراین مورخ ناگزیر است برای یافتن گمشده‌های تاریخی در هزارتوی اساطیر، و هم برای درک چند و چون دگردیسی تاریخ و اسطوره به یکدیگر، به پژوهش در اسطوره‌های ایران نیز بپردازد.

تا چندین دهه‌ی پیش شیوه‌ی مورخان غربی در بررسی تاریخ هخامنشیان، تنها بازگویی روایات نویسندگان کلاسیک یونانی و پذیرش کمابیش کامل و دربست آن‌ها بدون توجه به انگیزه‌ها و اغراض راویان آن‌ها، و نیز فهم و تحلیل رویدادها و مناسبات تاریخی آن دوران بر مبنای تنوری‌ها و ایدئولوژی‌های جدید بوده است. متأسفانه شماری از نویسندگان داخلی نیز با پی‌روی نسنجیده از همین نوع تألیفات یونانی گریانه و ایدئولوژیک یکسره بی‌اعتبار، و یا با تکرار افسانه‌های تاریخی باستان‌پرستانه، گاه از این سوی بام فرو افتاده‌اند و گاه از آن سوی بام!

اما از دهه‌ی ۱۹۸۰ م. به بعد، پژوهشگران تاریخ ایران با بازنگری در مبانی پژوهشی و روش‌شناختی خود کوشیدند یکسونگری و جانب‌داری را در بهره‌گیری از منابع تاریخی به کنار نهادند و در مقابل، با استفاده‌ی افزون‌تر از منابع شرقی (میان‌رودانی - ایرانی) و تحلیل رویدادهای تاریخی با اتکا به جهان‌بینی شرقی و اصول هرمنوتیک (یعنی بررسی و فهم رویدادهای تاریخی در چارچوب زمانی - مکانی خود) تاریخ هخامنشیان را از نو تدوین و بررسی کنند. انتشار کتاب‌های پیشرو و درخشانی چون مجموعه‌ی تاریخ هخامنشی (ویراسته‌ی هلن سانیسی - ویردنبرگ و دیگران، لیدن، ۱۹۸۷ به بعد)، تاریخ امپراتوری پارس، از کوروش تا اسکندر (نوشته‌ی پیتر بریان، پاریس، ۱۹۹۶)، و تداوم امپراتوری (؟)

آشور، ماد، پارس (ویراسته‌ی جی‌ووانی لَنفرانچی و دیگران، پادوا، ۲۰۰۳) بی‌گمان تأثیر کلاتی را در بسط و تثبیت این روش‌شناسی جدید داشته است.

نویسنده‌ی کتاب حاضر نیز کوشیده است بر مبنای این چشم‌انداز به تازگی گشوده شده، به گونه‌ای روشمند و ناقدانه، و با اتکا به اسناد دست‌اول تاریخی، ابعاد و زوایای کم‌تر شناخته شده یا ناشناخته‌ی تاریخ هخامنشیان (اعم از شخصیت‌ها، ساختارها و نهادها) را، چه در قالب پژوهش‌های منفرد و چه با ترجمه‌ی مقالات مناسب، روشن و آشکار سازد.

امید است این اثر، که نخستین کتاب از مجموعه پژوهش‌هایی است که درباره‌ی تاریخ و فرهنگ عصر هخامنشی منتشر خواهد شد، دانسته‌های بسنده و روشنگرانه‌ای را در اختیار علاقه‌مندان و پژوهشگران تاریخ ایران قرار دهد.

داریوش احمدی

زمستان ۱۳۸۵